

VREDE OVER ISRAËL

Bijdrage van

Ds. P. D. J. BUIJS

STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2005

Vooraf

Wanneer we in dit artikel nagaan hoe onder de Puriteinen en in de tijd van de Nadere Reformatie gesproken en geschreven is over Israël, moge duidelijk zijn dat er slechts een paar houtskoollijnen getrokken kunnen worden. Slechts enkele namen van belangrijke vertegenwoordigers uit deze bewegingen worden genoemd, om een (kleine) indruk te geven hoe er in (een deel van) de reformatorische traditie over de toekomst van Israël is gedacht.

1. Israël in de visie van de Puriteinen

1.1. Het Puritanisme

‘Puritanisme’ is de aanduiding van een beweging van Protestanten in Engeland, die zich sinds 1564 verzetten tegen de leer en het leven van de Anglicaanse kerk. Ze eisten een ‘pure church’ (zuivere kerk) en ‘pure life’ (zuiver leven). Werd het woord ‘Puritein’ eerst als spotnaam gebruikt, gaandeweg stond het voor een richting, zelfs een partij binnen Engeland. Later werd het meer een verzamelnaam voor Engelse, Schotse en Amerikaanse (New England!) theologen, die sterke nadruk leggen op het werk van de Heilige Geest in de zondaar. Er blijkt echter een nauw verband te zijn tussen dit accent op de leer van de Heilige Geest en de leer van de laatste dingen - pneumatologie en eschatologie.

1.2. De visie van de Puriteinen op Israël

In de eeuw van de Reformatie was in Engeland de invloed van Petrus Martyr Vermigli en Martin Bucer, calvinistische theologen, groot. Beiden verwachtten op grond van o.a. Rom. 11:25 en 26 een toekomstige, massale bekering van de Joden.

Deze uitleg van Rom. 11:25 en 26 kreeg grote invloed in Engeland, met name in de kring van de Puriteinen. Vrij algemeen leefde - zeker in de begintijd van het Puritanisme - onder hen de gedachte, dat eerst de macht van de antichrist (Rome) zou worden gebroken, waarna de bekering van Israël zou plaatsvinden - het laatste teken voor de wederkomst van Christus.

Sommige Puriteinen gingen daarbij niet verder op het verloop van de gebeurtenissen in. Anderen deden dat wel en schroomden zelfs niet om jaartallen van toekomstige gebeurtenissen te vermelden. Vrij vaak werd door de laatsten het toekomstig herstel van Israël (zowel nationaal als geestelijk) verbonden met een (duizendjarig) rijk van Christus op aarde.

In de Grote Catechismus van Westminster, tezamen met de Westminster Confessie (1648) van grote betekenis voor de Puriteinen in Engeland en daarbuiten, wordt gesproken over de verwachting voor de toekomst: het Evangelie zal over de gehele wereld verkondigd worden, de Joden en de volheid van de heidenen zullen tot het geloof in Christus komen en de kerk zal gezuiverd en in goede orde bestuurd worden.

Onder de Congregationalisten (die met de Presbyterianen verschilden inzake de kerkregering) vond de *Savoy Declaration* (1658) ingang, waarvan o.a. John Owen opsteller was, waarin bepaalde zaken uit de Westminster Confessie waren

aangescherpt. Daarin komen we meer expliciet de verwachting tegen van een toekomstige heilstijd op aarde, waarin de bekering van de Joden een belangrijke plaats inneemt. ‘Volgens Zijn belofte verwachten wij dat in de latere dagen, wanneer de antichrist vernietigd zal zijn, de Joden geroepen en de tegenstanders van het Koninkrijk van Zijn geliefde Zoon verbroken, de kerken van Christus, uitgebreid en opgebouwd door een ongestoorde en overvloedige mededeling van licht en genade, in deze wereld een rustiger, vredzamer en heerlijker staat zullen genieten dan tevoren’. Vele bekende namen zouden genoemd kunnen worden van mannen, die in de oorspronkelijke zin van het woord Puritein genoemd worden, of die in de ruimere betekenis van het woord tot hen gerekend kunnen worden.

Te denken is aan Samuël Rutherford, wiens brieven ook in onze tijd opnieuw worden uitgegeven. Een sprekend citaat: ‘Ik zal blij zijn, als ik er getuige van mag zijn en mag zien dat de koninkrijken der wereld van Christus worden. Ik zou er zelfs vele jaren voor uit de hemel willen blijven als ik zou mogen zien hoe de Heere als de grote Overwinnaar het geprofeteerde onderdeel van Zijn liefde die zielen verovert, verricht, door nl. in Zijn Koninkrijk op te nemen de oudste zuster, de kerk der Joden’.

We kunnen verder denken aan Thomas Boston, Thomas Sheppard, James Durham, Thomas Goodwin, George Hutcheson.

Niet dat de Puriteinen het onderling altijd eens zijn geweest over de precieze invulling van de bijbelse profetieën, o.a. met betrekking tot Israël.

Meerderden onder hen dachten premillennialistisch (pre=voor), d.w.z. men ging er van uit dat Christus’ wederkomst vooraf zou gaan aan een rijk van duizend jaren, met Jeruzalem als centrum. Maar met name in de latere jaren wordt de hoofdlijn onder de Puriteinen postmillennialistisch (post=na), d.w.z. de wederkomst van Christus valt na een periode van duizend jaren of een langdurige periode van vrede: de bekering van de Joden luidt deze periode van langdurige zegeningen voor de hele wereld in.

Deze periode van heil voor de hele wereld werd verwacht als een antwoord van de Heere op de gebeden van Zijn kinderen. John Owen gaf dat nadrukkelijk aan in zijn preek voor het Engelse parlement in 1649: de Heere brengt Zijn oude bondsvolk thuis en verenigt haar met de volheid van de heidenen ‘... in antwoord op de miljoenen gebeden opgezonden in alle generaties tot de troon der genade met het oog op deze heerlijkheid’.

Verschillen waren er ook met betrekking tot de omvang van de verwachte bekering van de Joden. Waar het accent viel op individuele verlossing van de Joden, leefde de gedachte dat er een beperkt aantal bekeerd zou worden. Waar meer Gods verbond met Israël werd beklemtoond, sprak men over een nationale, algemene bekering van de Joden, al zou dat dan niet voor iedere individuele Jood gelden.

Deze positieve verwachting voor Israël vinden we ook bij tal van ‘uitlopers’ van het Puritanisme, zoals Matthew Henry, Charles Haddon Spurgeon, Robert Murray McCheyne en de Anglicaanse bisschop J.C. Ryle.

Met name McCheyne maakte zijn hoorders deelgenoot van de grote verwachting die hij koesterde voor Israël. In de preek over Rom. 1:16, die hij hield te Dundee na zijn terugkeer van een reis naar Palestina in 1839. onder de titel: ‘Onze schuld aan Israël’, noemt hij een aantal redenen waarom wij geroepen zijn om eerst aan de Joden het Evangelie te verkondigen, onder meer: buiten Christus zijn zij verloren; we zijn navolgers Gods als wij in de eerste plaats Israëls belangen ter harte nemen, en: omdat hun aanneming voor de wereld het leven uit de doden zal zijn.

1.3. Conclusie

Vele Puriteinen hebben grote verwachtingen gehad voor de toekomst van Israël. Op grond van de blijvende kracht van de verkiezing van Israël geloofden zij, dat Israël tot bekering zal komen en Jezus als de Christus zal erkennen. Veelal was deze gedachte voor hen verbonden met de overtuiging dat de Joden zouden terugkeren naar hun land en dat hun bekering een grote geestelijke zegen voor de wereld zal betekenen. Israël heeft een blijvende plaats in Gods heilsplan, dankzij Zijn trouw.

De taak van de kerk met betrekking tot Israël zagen de Puriteinen in de verkondiging van het Woord, in het voorbeeld van de levenswandel, in onderlinge eenheid en voorbede. In een wat later stadium komt bij sommigen echter ook de mening op, dat de bekering van de Joden niet via menselijke bemiddeling tot stand zal komen, maar door een rechtstreeks ingrijpen van God.

2. Israël in de visie van de Nadere Reformatie

2.1. De Nadere Reformatie

In het spoor van de Reformatie van Calvijn kwam in ons land in het begin van de zeventiende eeuw een beweging op, die ijverde voor de verdieping van de Reformatie in het persoonlijke leven en de doorwerking ervan in kerk en maatschappij. Sterke nadruk ligt op de noodzaak van de doorleving van het geloof, de persoonlijke vroomheid, alsmede de uitwerking ervan in een heilig leven. Boeiend en leerzaam is de sterke betrokkenheid in de prediking van de zogenaamde ‘oude schrijvers’ op het leven van alle dag, met het verlangen de tijd profetisch te doorlichten met het oog op Christus’ wederkomst.

Daarbij kwam ook Israël nadrukkelijk in het gezichtsveld. Nu is dat niet verwonderlijk, als we een verregaande beïnvloeding van de oude schrijvers door Engelse en Schotse Puriteinen mogen aannemen. Steeds vaker wordt op het verband tussen beide bewegingen binnen de Europese kerkgeschiedenis gewezen.

2.2. Verschillende visies

Dat er bij vele ‘oude schrijvers’ aandacht voor Israël valt te constateren, betekent niet dat ze in hun visie op de toekomst van Israël (en de wereld!) gelijkkluidend dachten. Meer dan eens heeft dr. Brienens erop gewezen, dat we op z’n minst drie visies kunnen onderscheiden.

1. Er is een ‘**chiliastische**’ visie, die o.a. te vinden is bij ds. J. Koelman en bij de ‘hekkesluiser’ van de Nadere Reformatie, ds. Th. van der Groe. Volgens de laatste zouden de Joden, zodra de volheid der heidenen zou zijn toegebracht, door de Heere worden hersteld in Zijn verbond en in Zijn zalige gemeenschap. Met andere woorden: ze hebben een tijdlang zonder God en Zijn verbond geleefd; een tijd van grote smaad en ellende. Maar wat zal het wonderbaarlijk zijn als Christus tot hen terugkeert. Hij zal dat doen op een genadige en heerlijke manier, op geestelijke wijze. De tijd die dan aanbreekt zal een bloeiperiode voor de kerk uit Joden en heidenen zijn en wel gedurende duizend jaren.

2. Daarnaast vinden we een **'polemische'**, ook wel: 'missionaire' visie. Hierbij is de naam te noemen van ds. J. Hoornbeeck, die hoogleraar in Utrecht is geweest van 1643-1654. Enkele geschriften wijdde hij aan de roeping van de kerk ten opzichte van de Joden. De Hebreeuwse taal en Joodse traditie kende hij uitstekend. Enerzijds ontzegt hij de Joden het recht om zich nog het uitverkoren volk te noemen. Hun verstrooiing over de gehele wereld is daarvan een bewijs. Ze behoren tot de ongelovigen. Aan de andere kant mag gezegd worden, dat God met Israël nog steeds een plan heeft. De Joden kunnen terugkeren tot de Heere. Ja, dat zal zelfs gebeuren: ze zullen tot Jezus, de Messias, komen en zich bekeren van hun ongehoorzaamheid. Het hele volk zal Hem belijden. De kerk heeft als roeping om zending te bedrijven onder de Joden - iets wat Hoornbeeck's leermeester Gisbertus Voetius al had beklemtoond. Maar hoe moet dat dan? - Bij voorkeur, doordat christelijke geleerden met de Joden in gesprek gaan, de christelijke leer verdedigen en zodoende de Joden intellectueel proberen te overtuigen. Vanuit het Oude Testament dient te worden aangetoond, dat Jezus de Messias is.
3. Tenslotte is er een **'irenische'** visie. Een vertegenwoordiger van deze stroming is ds. Abraham Hellenbroeck. Uit zijn 'de Evangelische Jesaja' blijkt dat hij de rabbijnse geschriften goed gekend heeft. De opdracht van de kerk is, volgens Hellenbroeck, om de Joden uit te nodigen om met de kerk te wandelen in het licht des Heeren. Hun bekering is ons op het hart gebonden. Tegelijk maakt Hellenbroeck duidelijk, dat het heil uit de Joden is en dat de volken tot Sion komen, omdat het Evangelie daarvandaan komt.

2.3. W. à Brakel

Aparte vermelding verdient 'vader' Brakel, een van de meest bekende vertegenwoordigers van de Nadere Reformatie. In zijn 'de Redelijke Godtsdienst' brengt hij de toekomst van Israël ter sprake.

Opmerkelijk is, dat Brakel de landbelofte niet wil vergeestelijken. Deze belofte is voor hem een wezenlijk bestanddeel van het genadeverbond dat de Heere met Israël heeft gesloten. Daarom zal ook de belofte van het land in de toekomst vervuld worden: de Joden zullen eens terugkeren naar Palestina. Dan zullen ze zich ook massaal, als volk, tot de Heere Jezus bekeren. Ook al is er, door de verwerping van Christus, een verharding over Israël gekomen, dit blijft niet zo. De Heere heeft Zijn volk niet definitief verworpen. Zijn verbond weet van geen wankelen.

Daarom kan er ook geen sprake van zijn dat de kerk in de plaats van Israël is gekomen. In Rom. 11:25 gaat het over het letterlijke, concrete Israël! Wel legt Paulus accent op de eenheid van kerk en Israël, omdat ze straks beide delen in het ene heil door Jezus Christus. Straks zal Kanaän zeer vruchtbaar zijn en de inwoners zullen godzalig leven. Dat wordt werkelijkheid in de heerlijke staat waarin de kerk gedurende duizend jaren zal verkeren.

De opdracht van de kerk ziet Brakel in de volgende elementen:

1. de kerk moet letten op de onveranderlijkheid van Gods verbond met Abraham en zijn zaad;
2. de kerk mag de Joodse natie niet verachten;
3. de kerk moet medelijden hebben met de treurige situatie van de Joden;
4. de kerk moet bidden voor Israëls bekering;

5. de kerk dient in een heilige levenswandel te tonen dat ze wandelt in de voetstappen van vader Abraham.

Alleen zo kunnen de Joden tot jaloersheid worden verwekt. 'Neem de gelegenheden waar, om vriendelijk met hen te spreken en uw toegenegenheid ten opzichte van hen bekend te maken'. Geen scherpzinnige debatten, maar een warm getuigenis van christenen over de Messias! Zo kunnen er wellicht enigen uit hen behouden worden.

Uiteindelijk zal de bekering van 'gans Israël' het werk zijn van de Heere zelf.

Indrukwekkend is de wijze waarop Brakel het verlangen daarnaar onder woorden brengt: 'Haar nationale bekering zal in onze dagen niet komen, maar zij zal nog komen: de Heere zal het op Zijn tijd snellijk doen komen. De Heer zij Zijn oude volk genadig! Och, dat de Verlosser uit Sion kwame en de goddeloosheid afwendde van Jacob; dan zoude zich Israël verblijden en de heidenen zouden juichen en gezamenlijk zouden ze de Heere eer en heerlijkheid en dankzegging geven. Hallelujah!'

2.4. Conclusie

Evenals bij de Puriteinen treffen we bij vele mannen van de Nadere Reformatie een uitgesproken verwachting voor Israël aan. Ook voor hen blijkt Rom. 11:25 en 26 een belangrijke grond te zijn om uit te zien naar een toekomstige bekering van het Joodse volk. Hoog wordt opgegeven van de trouw van God aan Zijn beloften, die Hij aan Zijn oude volk heel gedaan. Over de concrete invulling, alsmede over de wijze waarop de kerk de Joden moe benaderen, verschillen de meningen. Wel worden de gemeenten vaak opgeroepen tot gebed voor Israël.